

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ:
НАПРЯМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ****ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE ADMINISTRATIVE JUDICIARY OF UKRAINE:
DIRECTIONS OF LEGAL REGULATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN
INTEGRATION****Остапович В.П., д.ю.н., професор,***Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,**Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад»**«Міжнародна Академія управління персоналом»,**orcid.org/0000-0002-9186-0801*

Стаття присвячена аналізу напрямів правового регулювання використання штучного інтелекту (ШІ) в адміністративному судочинстві України. Обґрунтовано, що впровадження інструментів ШІ може стати ефективним засобом оптимізації судових процедур, підвищення оперативності й аналітичної спроможності судів у публічно-правових спорах, за умови збереження ролі судді як суб'єкта остаточного рішення.

Констатовано фрагментарність національної нормативної бази в цьому питанні. Відзначено наявність окремих цифрових інструментів в діяльності судів (ЄСІТС, автоматизований розподіл справ, електронний документообіг), які створюють підґрунтя для інтеграції ШІ.

Проаналізовано європейські стандарти «надійного» ШІ, зокрема Етичну хартію СЕРЕЖ (2018), Резолюцію ПАРЕ № 2341 (2020), Висновок ССЄ № 26 (2023) та Регламент ЄС 2024/1689 (Акт про штучний інтелект). Показано, що системи ШІ у сфері правосуддя віднесені до високоризикових, для яких встановлено обов'язкові вимоги: оцінка відповідності, людський контроль, прозорість, кібербезпека, забезпечення якості даних та недопущення упередженості.

Запропоновано основні напрями розвитку правового регулювання використання ШІ в системі адміністративного судочинства в Україні, що дозволить підвищити ефективність адміністративного судочинства, розвантажити суди, скоротити строки розгляду справ, зберігаючи при цьому дискрецію судді, процесуальні права учасників та довіру до правосуддя.

Ключові слова: штучний інтелект, адміністративне судочинство, правове регулювання, адміністративне право, стандарти ЄС, правосуддя.

The article is devoted to the analysis of directions for the legal regulation of the use of artificial intelligence (AI) in administrative proceedings in Ukraine. It is substantiated that the implementation of AI tools can become an effective means of optimizing judicial procedures, increasing the efficiency and analytical capacity of courts in public-law disputes, provided that the role of the judge as the final decision-maker is preserved. The fragmentation of the national normative base in this area is stated. The existence of certain digital tools in the work of courts (Unified Judicial Information and Telecommunication System (UJITS), automated case allocation, electronic document flow), which form the basis for AI integration, is noted. European standards of "trustworthy" AI are analyzed, in particular the CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment (2018), PACE Resolution 2341 (2020) "Need for democratic governance of artificial intelligence", CCJE Opinion No. 26 (2023) "Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary", and Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act). It is demonstrated that AI systems in the field of justice are classified as high-risk, for which mandatory requirements are set: conformity assessment, human oversight, transparency, cybersecurity, data quality assurance, and prevention of bias. The main directions for the development of legal regulation of AI use in the administrative justice system in Ukraine are proposed, which will enhance the efficiency of administrative proceedings, relieve courts, shorten case consideration periods, while maintaining judicial discretion, procedural rights of participants, and trust in the judiciary.

Key words: artificial intelligence, administrative proceedings, legal regulation, administrative law, EU standards, justice.

Актуальність використання штучного інтелекту (ШІ) в адміністративному судочинстві України зумовлена трансформаційними процесами цифровізації публічного управління та зростаючими вимогами до ефективності, оперативності й якості здійснення правосуддя у публічно-правових спорах. Адміністративне судочинство, будучи інструментом контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень і механізмом захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, функціонує в умовах значного навантаження, ускладнення правового регулювання та динамічної зміни нормативної бази. За таких умов використання інструментів ШІ постає як один із перспективних напрямів оптимізації судових процедур і підвищення аналітичної спроможності суду.

У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р зазначається, що до пріоритетних сфер, в яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту, відноситься правосуддя. Серед завдань, які визначаються як пріоритетні в цій сфері, вказується винесення судових рішень у справах незначної складності (за взаємною

згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій штучного інтелекту, стану дотримання законодавства та судової практики [20].

Проте національна нормативна база у сфері використання ШІ в судочинстві залишається фрагментарною. Наявні положення процесуального законодавства, зокрема Кодексу адміністративного судочинства України, не містять спеціальних норм, що безпосередньо регламентують порядок застосування алгоритмічних систем у процесі здійснення правосуддя. Водночас окремі елементи цифровізації (Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, автоматизований розподіл справ, електронний документообіг) уже створюють інституційне підґрунтя для подальшої інтеграції інструментів ШІ.

Нормативне врегулювання застосування штучного інтелекту в адміністративному судочинстві України перебуває на етапі інтенсивного наукового та професійного дискурсу. Дослідження в цьому напрямку проводять Д. Белов, М. Белова [1, с. 315–320], Н. Блажівська [2], М. Василенко, В. Слатвінська [3, с. 271–278], М. Демура [4, с. 554–558], Ю. Кривичський [5, с. 90–101], Н. Шишка [6, с. 143–145], В. Рядінська, О. Карпушова [7, с. 106–112] та інші.

Євроінтеграційний вектор України обумовлює необхідність узгодження національних підходів із сучасними європейськими стандартами «надійного» ШІ, які акцентують на людинорозмірності, підконтрольності, простежуваності та недискримінаційності алгоритмічних систем у сфері правосуддя. У цьому контексті належне правове регулювання має виконати подвійну функцію: з одного боку – створити умови для інноваційного розвитку електронного правосуддя та підвищення адміністративної спроможності судів, з іншого – закріпити чіткі межі використання ШІ як допоміжного інструменту, що не підміняє дискрецію судді та не нівелює процесуальні права учасників справи.

У зв'язку з цим виникає потреба аналізу правового регулювання ШІ в ЄС для формування законодавства в Україні у сфері врегулювання відносин з використання ШІ в адміністративному судочинстві України.

Метою статті є обґрунтування напрямів правового регулювання використання ШІ в адміністративному судочинстві в Україні, які відповідали б європейським стандартам, забезпечували баланс між технологічними інноваціями та гарантіями справедливого судового розгляду, а також враховували національні особливості функціонування судової системи.

Виклад основного матеріалу. Серед нормативних актів ЄС, спрямованих на врегулювання відносин у сфері використання ШІ, необхідно відмітити наступні:

Етичну хартію з використання штучного інтелекту в судовій системі та її середовищі, прийняту в 2018 році Європейською комісією з ефективності правосуддя Ради Європи, що стало першим кроком цієї комісії із сприяння відповідальному використанню ШІ в Європейській судовій системі відповідно до цінностей Ради Європи, в якій визначається принципи етичного використання ШІ в судах [8];

Резолюцію Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЕ) про необхідність демократичного управління штучним інтелектом № 2341, ухвалено 22 жовтня 2020 року Постійним комітетом ПАРЕ на основі доповіді Комітету з політичних питань та демократії, в якій визначається, що технології, зокрема системи ШІ, повинні розроблятися, впроваджуватися і функціонувати у повній відповідності до стандартів Ради Європи щодо прав людини, демократії та верховенства права [9].

Висновок Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) «Рухаючись вперед: Використання допоміжних технологій у судовій системі» від 1 грудня 2023 року, де визначаються доцільність використання систем ШІ в діяльності судів і окреслюються такі напрями використання ШІ [10].

Особливе значення має Regulation (EU) 2024/1689 від 13 червня 2024 року (Акт про штучний інтелект), яким запроваджено уніфіковані на рівні Європейського Союзу правила щодо розроблення, впровадження, розповсюдження та використання систем штучного інтелекту [11]. Зазначений нормативний акт формує комплексну ризикорієнтовану модель регулювання ШІ та встановлює обов'язкові вимоги до держав – членів ЄС щодо імплементації його положень у національне законодавство. Відповідно до положень Акту про штучний інтелект, кожна держава – член ЄС зобов'язана забезпечити прийняття та адаптацію внутрішніх нормативно-правових актів, які врегульовують суспільні відносини у сфері застосування систем ШІ з урахуванням стандартів і вимог цього Регламенту. Таким чином, формується наднаціональна рамка, що поєднує єдині підходи до безпеки, прозорості, підконтрольності та відповідальності при використанні ШІ.

Згідно класифікації систем штучного інтелекту, запропонованої в Акті про штучний інтелект, системи

ШІ, які застосовуються у сфері правосуддя, належать до категорії високоризикових з огляду на їх потенційно значний вплив на демократію, верховенство права, індивідуальні свободи, а також право на ефективний засіб правового захисту і справедливий суд. Для зазначених систем устанавлюється комплекс обов'язкових вимог, спрямованих на мінімізацію ризиків для прав і свобод людини та забезпечення належного рівня довіри до правосуддя. Зокрема, передбачено проведення процедури оцінки відповідності до введення системи в експлуатацію; обов'язкове інформування користувачів про взаємодію з системою ШІ; гарантування того, що остаточне рішення у справі приймається людиною; дотримання вимог кібербезпеки; забезпечення належної якості даних. Останнє означає, що навчальні набори даних мають бути репрезентативними, вільними від системних упереджень і оброблятися з урахуванням встановлених вимог. Класифікація як високоризикових не поширюється на системи ШІ, призначені для забезпечення технічної або організаційної підтримки діяльності суду, якщо вони не впливають на вирішення конкретної справи, зокрема для анонімізації чи псевдонімізації судових рішень і документів, внутрішньої комунікації персоналу або виконання інших адміністративних завдань [11].

Висновки. Узагальнення положень зазначених актів Європейського Союзу та Ради Європи дає підґрунтя для формування багаторівневої системи правових та етичних стандартів використання ШІ у сфері правосуддя, що ґрунтується на поєднанні технологічної нейтральності, ризикорієнтованого підходу та пріоритету прав людини. У цьому контексті для України, як держави-кандидата на членство в ЄС, імплементація відповідних підходів набуває не лише політико-правового, а й стратегічного значення.

Виходячи з проведеного аналізу, в Україні потребують нормативного закріплення:

принципи використання ШІ в адміністративному судочинстві (допоміжності ШІ, відповідно до якого алгоритмічні системи можуть виконувати лише підтримувальні функції, пріоритету людського контролю, що гарантує збереження дискреційних повноважень судді, алгоритмічної прозорості та пояснюваності рішень, недискримінаційності та недопущення системної упередженості, відповідальності суб'єктів, які розробляють, впроваджують або експлуатують такі системи;

закріплення процесуальної легітимності використання ШІ та допустимості використання ШІ для вирішення справ незначної складності, що сприятиме розвантаженню судової системи та скороченню строків розгляду справ;

запровадження чітких критеріїв віднесення справ до категорії тих, що можуть розглядатися із застосуванням алгоритмічної підтримки, а також обов'язкової згоди сторін і збереження права вимагати розгляду справи виключно суддею без використання автоматизованих аналітичних систем;

визначення процесуального статусу результатів, отриманих із застосуванням ШІ, встановлення меж використання у мотивувальній частині судового рішення та стандартів перевірки достовірності алгоритмічних висновків; запровадження механізмів незалежного аудиту систем ШІ, що застосовуються в судовій діяльності.

Таким чином, впровадження ШІ в адміністративне судочинство України має здійснюватися на основі комплексного правового підходу, що поєднує процесуальні гарантії, технологічні стандарти та етичні засади. Гармонізація національного законодавства із європейськими вимогами, зокрема положеннями Акту про штучний інтелект, повинна супроводжуватися розробленням спеціальних норм, які б визначали правовий режим використання ШІ у сфері правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белов Д, Белова М. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. . 2023. Випуск 78: частина 2. С. 315–320. URL. <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/52.pdf>
2. Блажівська Наталія. Цифрова трансформація судочинства: міжнародний досвід та висновки для України URL. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Cifrova_transformacia.pdf https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/konferencii/2023_07_03_konferentsiia_6_07_2023
3. Василенко М.Д., Слатвінська В.М. Штучний інтелект в судовій практиці: особливості та його можливості URL. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 271–278. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/39.pdf
4. Демура М. Перспективи застосування штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 5. 2022. № 5. С. 554–558. URL. http://lsej.org.ua/5_2022/133.pdf
5. Кривицький Ю. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 90–101. URL. <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4457d963-8411-4aeb-b0c7-48489527e68e/content>
6. Шишка Н. Штучний інтелект в українському правосудді: правові передумови запровадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 143–145. URL. http://lsej.org.ua/3_2021/37.pdf
7. Рядінська В.О., Карлушова О.В. Правові та організаційні засади використання штучного інтелекту в діяльності судів в Україні. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2025. № 5. С. 106–112. URL. http://www.lsej.org.ua/5_2025/25.pdf
8. European Commission for the Efficiency of Justice (2019). European Ethical Charter on the use of AI in the judicial systems and their environment. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-forpublication-4-december-2018/16808f699c>
9. Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 2341 (2020) «Про необхідність демократичного управління штучним інтелектом». URL. <https://pase.coe.int/files/28803/html>
10. Висновок Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) «Рухаючись вперед: Використання допоміжних технологій у судовій системі» № 26 від 1 грудня 2023 року URL. https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/vysnovok_kryes_no_26_neoficiynuu_pereklad.pdf
11. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). URL. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 17.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025